

Psikolojik Yardım Alma Niyeti: Bir Model Testi

Nursel Topkaya
Dumlupınar Üniversitesi

D. Yelda Kağnıcı
Ege Üniversitesi

Özet

Bu araştırmada, depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisi, ayrıca sosyal damgalanma algısının ve tedavi korkularının, beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, tabakalı seçkisiz küme örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini 403'ü kadın ve 253'ü erkek olmak üzere toplam 656 yetişkin oluşturmuştur. Araştırmanın bulguları sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasında negatif yönde doğrudan bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyetinin, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, beklenen riskin aracı olmadığı bulunmuştur. Tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca bulgular, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyetinin, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aynı doğrultuda, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyetinin, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla ilişkili olduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal damgalanma, tedavi korkuları, beklenen yarar, beklenen risk, psikolojik yardım alma-ya ilişkin tutum, psikolojik yardım alma niyeti

Abstract

The aim of this research was to examine the relations among social stigma, treatment fears, anticipated utility, risks and attitudes toward therapy and intentions to seek help by controlling depression level. The sample of the research was determined by using stratified cluster random sampling. Totally, 453 female and 253 male adults participated to the study. The results of the study revealed a direct negative relationship between social stigma and help seeking intentions. Furthermore, social stigma and help seeking intentions were found to be indirectly related through the anticipated utility and attitudes toward therapy. On the other hand, anticipated risks did not mediate the relationship between social stigmas and help seeking intentions. The results of the study demonstrated that there was no direct relationship between treatment fears and help seeking intentions; yet though the relationship was not statistically significant, the direction of the relationship was negative. Moreover, anticipated utility, risks and attitudes toward therapy mediated the relationship between treatment fears and help seeking intentions.

Key words: Social stigma, treatment fears, anticipated utility, anticipated risks, attitudes toward therapy, help-seeking intention

Yazışma Adresi: Dr. Nursel Topkaya, Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, Kütahya

E-posta: nurselt@yahoo.com

Yazar Notu: (1) Bu araştırma, Doç. Dr. D. Yelda Kağnıcı'nın danışmanlığında Arş. Gör. Nursel Topkaya tarafından hazırlanan doktora tezinin özetidir. (2) Bu araştırma, Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi olarak desteklenmiştir (Proje No: 10-EGF-003).

Psikoterapi sonuç araştırmaları, psikolojik tedavilerin, birçok sorunun çözümünde etkili olduğunu ortaya koymasına rağmen, psikolojik sorun yaşayan birçok insan genellikle psikolojik yardım almamaktadır (Corrigan, 2004). Örneğin, Avustralya’da ülke çapında ruh sağlığı sorunu veya genel duygusal sorunları olan insanlar arasında yardım alma oranını inceleyen bir araştırma sonucuna göre psikolojik sorunu olan insanların % 68’i herhangi bir tür profesyonel yardım almamaktadır (Andrews, Issakidis ve Carter, 2001). Yine benzer şekilde, Türkiye’de 18-85 yaş aralığındaki yetişkinler arasında ruhsal hastalıkların yaygınlığı ile ruh sağlığı hizmetlerinin kullanımının belirlenmesi amacıyla yürütölen Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması’nın (Erol, Kılıç, Ulusoy, Keçeci ve şimşek, 1998) sonuçları, toplumumuzda ruhsal hastalık oranının % 17.2 olduğunu, son 12 ay içinde ruhsal/sinirsel nedenlerle yardım almak isteyen kişilerin oranının sadece % 4.7 olduğunu göstermektedir. Psikolojik hizmet sunan servislere duyulan ihtiyaca ve bu servislerin kullanılmamasına ilişkin ileri sürölen açıklamalarda, bireyleri ruh sağlığı hizmetlerini kullanmaktan alıkoyan birtakım engeller olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenlerle, psikolojik yardım alma davranışını erteleme ile sonuçlanan psikolojik yardım almanın önündeki engellerin neler olduğunun anlaşılması veya bireylerin sorun yaşadıkları durumlarda profesyonel psikolojik yardım alma niyetlerini etkileyen faktörlerin araştırılması birçok araştırmanın odağı olmuştur (Cepeda-Benito ve Short, 1998; Komiya, Good ve Sherrod, 2000; Kuhl, Jarkon-Horlitz ve Morrissey, 1997).

Psikolojik yardım almayı kavramlaştırmanın bir yolu, yardım alma kararını yaklaşma/kaçınma atışması olarak görmektir. Psikolojik yardım alma eylemini yaklaşma/kaçınma atışması olarak kavramlaştıran ilk kişiler olan Kushner ve Sher’e (1989) göre, yaklaşma faktörleri -örneğin, kişinin rahatsızlık düzeyi ve bu rahatsızlığı azaltma isteği- kişinin yardım alma niyetini artırabilmektedir; diğer taraftan, kaçınma faktörleri -örneğin, tedavi korkuları- kişinin yardım alma niyetini azaltabilmektedir. Psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili çeşitli kaçınma faktörleri belirlenmiştir. Bu faktörler arasında; sosyal damgalanma algısı (Deane ve Chamberlain, 1994; Komiya ve ark., 2000), tedavi korkuları (Kushner ve Sher, 1989; Pipes, Schwarz ve Crouch, 1985) ve bir ruh sağlığı uzmanına kendini açmaktan beklenen yarar ve risk (Vogel ve Wester, 2003; Vogel, Wester, Wei ve Boysen, 2005) sıralanmaktadır.

Psikolojik yardım almaya ilişkin kaçınma faktörlerinin başında gelen sosyal damgalanma; psikolojik yardım alan kişinin, istenmeyen veya sosyal olarak kabul edilemez olduğuna ilişkin algıdır (Vogel, Wade ve Haake, 2006). Yapılan bir araştırmada (Deane ve Todd, 1996), sosyal damgalanma algısının, üniversite öğrencilerini üniversitede sunulan ruh sağlığı hizmetlerinden

yararlanmaktan alıkoyduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmacılar, bireyin sosyal damgalanma korkusu arttııkça psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutumlarının arttığını ve psikolojik yardım alma niyetinin azaldığını bulmuşlardır (Hobson, 2008; Komiya ve ark., 2000; Vogel ve ark., 2005). İkinci olarak sıralanan kaçınma faktörü tedavi korkularıdır. Araştırma bulgularına göre psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu bir tutumun var olması durumunda bile bireylerde, psikolojik yardım almaya ilişkin bir isteksizlik olabilmektedir (Kushner ve Sher, 1989, 1991; Sibicky ve Dovidio, 1986). Bunun nedeni, psikolojik danışma sürecinin zor ve genel olarak riskli bir girişim olmasıdır; bu durum bazı bireylerde kaçınma ve korkuya neden olabilmektedir (Kushner ve Sher, 1989). Kushner ve Sher yaptıkları araştırmada, psikolojik rahatsızlık düzeyi yüksek olan kişilerin daha çok korktuklarını bulmuştur. Üçüncü sıradaki kaçınma faktörü olan bir ruh sağlığı uzmanına kendini açmaktan beklenen yarar ve riskin temel sayılıtsı, bireyin psikolojik danışmadan beklentilerinin psikolojik yardım alma niyetini etkilediğidir (Tinsley, Brown, de St. Aubin ve Lucek, 1984). Özellikle, bir ruh sağlığı uzmanına kendini açmaktan beklenen yarar ve risk, bireyin psikolojik yardım alma niyetinde etkili olan iki önemli değişkendir (Vogel ve Wester, 2003; Vogel ve ark., 2005). Beklenen yarar, bireyin bir ruh sağlığı uzmanından yardım almanın yararlılığına ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel, Wester ve Larson, 2007). Tinsley ve arkadaşları (1984), psikolojik danışma almayan bireylerin, psikolojik danışma almanın yararlarına ilişkin beklentilerinin düşük olabileceğini belirtmişlerdir. Diğer taraftan, beklenen risk ise bireyin, bir ruh sağlığı uzmanına kendini açmasının olası tehlikelerine ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel ve Wester, 2003).

Literatürde yukarıda sözü edilen kaçınma faktörlerinin yanı sıra, kişilerin psikolojik yardım alma kararında rol oynayan yaklaşma faktörlerinden bahsedilmektedir (Kushner ve Sher, 1989). Yaklaşma faktörlerinin başında psikolojik rahatsızlık gelmektedir. Psikolojik rahatsızlığın, bireylerin yardım alma niyetindeki rolüne ilişkin çelişkili bulgular yer almaktadır. Örneğin, bazı araştırmalar (Kelly ve Achter, 1995; Vogel ve Wester, 2003; Vogel ve ark., 2005) psikolojik rahatsızlığın tek başına psikolojik yardım alma niyetini yordamadığını rapor etmiştir. Deane, Wilson ve Ciarrochi (2001) tarafından yapılan bir araştırmada, intihar eğilimi yüksek olan kişilerin çeşitli kaynaklardan psikolojik yardım alma niyetlerinin çok düşük olduğu ve intihar eğilimi yüksek olan kişiler intihar eğilimi düşük olan kişilerle karşılaştırıldığında, psikolojik yardım alma olasılıklarının söz konusu olmadığı bulunmuştur. Diğer taraftan bazı araştırmalar (Cepeda-Benito ve Short, 1998; Cramer, 1999), psikolojik rahatsızlığın yardım alma niyetiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Kushner ve Sher (1989), psikolojik rahat-

sızlık ile tedavi korkusu arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bireyin ruhsal bir sorunla ilgili olarak bir uzmandan psikolojik yardım almaya karar verme süreci, birçok bireysel ve sosyal faktöre bağlı karmaşık bir süreçtir ve birkaç yolla kavramlaştırılabilir (Atkinson, 2007). Bu faktörlerin nasıl işlediğini anlamak için yararlanılan kuramsal çerçevelerden biri, Gerekçeli Eylem Kuramı (GEK) (Theory of Reasoned Action, Fishbein ve Ajzen, 1975) ve Planlı Davranış Kuramıdır (PDK) (Theory of Planned Behavior, Ajzen, 1991). Bu kuramlar genel olarak; tutumlar, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol temelinde karar vermeyi yordamak için etkili bir biçimde kullanılmaktadır (Ajzen, 2007). GEK, tutumu niyetten ayırmaktadır (Ajzen ve Fishbein, 1980). Bazı insanlar, psikolojik yardıma kuşkuyla bir tutumla yaklaşabilirler, ancak yine de psikolojik yardım alabilirler; diğer taraftan, bazı insanlar olumlu tutuma sahip olabilir ancak psikolojik yardım almayabilir (Bayer ve Peay, 1997; Deane ve Todd, 1996; Kelly ve Achter, 1995). Başka bir ifadeyle, tutumlar her zaman davranışla sonuçlanmazlar (Eagly ve Chaiken, 1998; akt. Vogel ve Wester, 2003). Bunun tersine, niyet davranışı daha fazla temsil etmektedir (Ajzen ve Fishbein, 1980). Bu nedenle, yalnızca yaklaşma ve kaçınma faktörlerinin tutum üzerindeki rolünü incelemek değil, aynı zamanda tutumun, kişinin gerçek niyetindeki rolünü değerlendirmek de önemli hâle gelmiştir. Yapılan araştırmalar tutumun, psikolojik yardım alma niyetinin, en önemli yordayıcısı olduğunu göstermiştir (Cepeda-Benito ve Short, 1998; Deane, Skogstad ve Williams, 1999; Kelly ve Achter, 1995; Vogel ve Wester, 2003). Psikolojik yardım alma bağlamında, bireyin bir davranışının belirli sonuçlara yol açacağına (örn. sosyal damgalanma, tedavi korkusu) dair inançları bu sonuçlara ilişkin değerlendirmelerine (örn. psikolojik danışmadan beklentiler, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum) söz konusu değerlendirmeler bireyin psikolojik yardım alma niyetine ve sonuçta gerçek psikolojik yardım alma davranışına kılavuzluk etmektedir.

Bireylerin psikolojik yardım alma niyetinde, yukarıda belirtilen kaçınma faktörlerinin ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun rol oynadığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Ancak, psikolojik yardım alma niyetini engelleyen kaçınma faktörleri arasında, en çok sözü edilenlerden biri sosyal damgalanma algısıdır (Corrigan, 2004; Sibicky ve Davidio, 1986; Vogel, Wester ve ark., 2007). Bunun yanında, tedavi korkularının, diğer kaçınma faktörlerine oranla psikolojik yardım alma niyetindeki rolüne ilişkin daha fazla araştırma bulgusuna ihtiyaç vardır (Vogel, Wester ve ark., 2007). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, bir ruh sağlığı uzmanına kendini açmanın sonuçlarının (beklenen yarar ve risk) değerlendirilmesi aracılığıyla oluşmaktadır (Vogel ve Wester, 2003). Böylece, sosyal damgalanma algısı ve

tedavi korkuları; beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla kişinin psikolojik yardım alma niyetine bağlanabilir. Ayrıca, Dünya Sağlık Örgütü'nün 2001 yılı verilerine göre, ruh sağlığı hastalıkları yetişkinlerin % 25'ini hayatlarında en az bir kere etkilemektedir. Bütün ruh sağlığı hastalıkları arasında depresyon (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2007) en yaygın rahatsızlıktır. Benzer biçimde, Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması sonucunda, ağrı hastalığı dışta tutulduğunda en sık görülen ruhsal hastalığın majör depresyon olduğu belirlenmiştir (Erol ve ark., 1998). Bu nedenle, sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, beklenen yarar, risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin incelenmesinde depresyon düzeyinin kontrol edilmesi önemli görünmektedir (Vogel, Gentile ve Kaplan, 2008).

Türkiye'de psikolojik yardım alma konusunda daha önce yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde önemli ortak noktalardan biri olarak, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun araştırılmış olduğu görülmektedir. Psikiyatri alanında yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde ise damgalanmaya ilişkin yürütülen çalışmaların olduğu ve bu araştırmaların çoğunlukla derleme türünde gerçekleştirildiği ve söz konusu araştırmalarda ruhsal hastalıklara ve/veya belirli tür tanı gruplarına ilişkin damgalanmanın konu edinilmiş olduğu görülmektedir.

Türkiye'de depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, beklenen yarar, risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişki örüntüsü incelenmemiş bir konudur. Bunun yanı sıra, psikolojik danışma alanında kültürel farklılıklara duyarlı olmanın ve kültürel farklılıkların vurgulandığı bir dönemde, kendi kültürümüzde psikolojik yardım alma niyetinin önündeki engellerin ve bu konuda kültürümüze özgü durumların neler olduğu sorularının cevabı bilinmemektedir. Dolayısıyla, söz konusu değişkenlerin, psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkilerinin araştırılmasına ihtiyaç olduğu açıktır. Bu nedenle *bu araştırmada, depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisi, ayrıca sosyal damgalanma algısının ve tedavi korkularının, beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.*

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın evrenini, İzmir İli'nin en fazla nüfusa sahip Konak ilçesinde bulunan ilköğretim düzeyindeki devlet okullarında, 2009-2010 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında öğrenim gören yaklaşık 50.000 öğrencinin (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, kişisel iletişim,

Ağustos 20, 2009) ebeveyni oluşturmuştur. Evren karakteristikleri, örneklem büyüklüğü evrenin % 3 - % 5'i olması durumunda kestirilebilir durumdadır. Bu doğrultuda, Anderson'un (1990, akt. Balcı, 2005) "farklı büyüklükteki evrenler için kuramsal örneklem büyüklükleri tablosunda" belirttiği biçimde, 50.000 kişilik evren büyüklüğü için öngördüğü tolerans gösterilebilir hata miktarı % 4 kabul edilerek bu araştırmanın örnekleminin daha önce hiç psikolojik yardım almamış 593 kişi olması gerektiği belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, tabakalı seçkisiz küme örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Bu doğrultuda, örnekleme yer alacak katılımcılara ulaşmak için önce, İzmir İli'nin Konak ilçesinde bulunan ilköğretim düzeyindeki devlet okulları, Aydar ve Altınçekiç'in (1987) araştırması temel alınarak buldukları semtlere göre alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Sonuçta, alt sosyoekonomik düzeyin orta ve üst sosyoekonomik düzeye göre evrende daha fazla yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle, alt sosyoekonomik düzeyden dört, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden ise ikişer olmak üzere toplam sekiz ilköğretim okulu seçkisiz olarak belirlenmiştir. Daha sonra, belirlenen bu toplam sekiz ilköğretim okulunda, her sınıf düzeyinden birer şube, yine seçkisiz olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verilerini oluşturan kişisel bilgi formu ve ölçekleri, belirlenen şubelerde öğrenim gören tüm öğrencilerin anne veya babalarından yalnızca biri tarafından doldurulmuştur. Bu noktada, araştırma verilerinin elde edildiği kadın ve erkek katılımcıların sayılarının birbirine denk olmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda, toplam 890 kişiden veri toplanmıştır. Ancak, veri toplama araçlarını dolduran 183 kişi daha önce yardım aldığından ve 51 kişi veri toplama araçlarını eksik veya yanlış doldurduğundan bu kişilerden elde edilen veriler analizlere dâhil edilmemiştir. Böylece, bu çalışma kapsamında 593 kişi sayısının altına düşmeyecek biçimde araştırmanın örneklemini daha önce hiç psikolojik yardım almamış 403'ü (% 61.4) kadın ve 253'ü (% 38.6) erkek olmak üzere toplam 656 yetişkin oluşturmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 37.7 ve standart sapması 6.87'dir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, 4'ünün (% .6) okuması yazması olmadığı, 8'inin (% 1.2) okuması yazması olduğu; 224'ünün (% 34.1) ilkökul, 86'sının (% 13.1) ortaokul, 210'unun (% 32.0) lise, 46'sının (% 7.0) önlisans, 64'ünün (% 9.8) lisans, 5'inin (% .8) yüksek lisans ve son olarak 1'inin (% .2) doktora mezunu olduğu görülmüştür. 2010 yılı asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırları bağlamında ailelerin ortalama aylık gelirleri değerlendirildiğinde, katılımcıların 114'ünün (% 17.4) 0 - 527,13 TL, 229'unun (% 34.9) 528 - 803,91 TL, 222'sinin (% 33.8) 803,91 - 2321,45 TL arasında; 51'inin (% 7.4) 2321,45 TL'den fazla ve son olarak 12'sinin (% 1.9) 5500 TL'den fazla aylık gelire sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların, 178'i

(% 27.1) kendisini alt, 458'i (% 69.8) kendisini orta ve son olarak, 13'ü (% 2.0) kendisini üst sosyo-ekonomik düzeyde gördüğünü rapor etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği. Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği (PYANSÖ) (Stigma Scale for Receiving Psychological Help, Komiya ve ark., 2000), psikolojik yardım alma nedeniyle bireyin sosyal damgalanma algısını değerlendirmek amacıyla geliştirilen beş maddelik bir ölçektir. Ölçeğin maddeleri, "1 = kesinlikle katılmıyorum" ve "4 = kesinlikle katılıyorum" arasında değişen 4'lü dereceleme üzerinde yanıtlanmaktadır. PYANSÖ'nün Türkçe'ye uyarlaması Topkaya (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 11.81$, $sd = 3$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 3.93$) 5'in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür. Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .94, GFI değerinin .99, CFI değerinin .99, RMSEA değerinin .08 ve SRMR değerinin .02 olduğu belirlenmiştir.

PYANSÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .80 olarak bulunmuştur. PYANSÖ'nün güvenilirlik çalışması dâhilinde, doğrulayıcı faktör analizi sonuçları kullanılarak hesaplanan ve yapısal güvenilirlik olarak isimlendirilen "McDonald'in Omega (ω) değeri .79 olarak bulunmuştur.

Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği. Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği (PHDÖ) (Thoughts About Psychotherapy Survey, Kushner ve Sher, 1989), bireylerin psikolojik yardım alma konusunda yaşadıkları korkuları ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. PHDÖ, yedişer maddeden oluşan *terapistin tepkisi* (terapistin nasıl tepki vereceğine ilişkin korkular) ve *imaj sorunu* (psikolojik yardım aldığı için olumsuz değerlendirilme korkusu) ve beş maddeden oluşan *zorlanma sorunu* (düşünmeyi ve yapmayı istemediği şeyler için zorlanmak) alt boyutları olmak üzere toplam üç alt boyut ve 19 maddeden oluşmaktadır. Maddeler, "1 = bu konuda hiç kaygılanmam" ve "5 = bu konuda çok kaygılanırım" olmak üzere 5'li dereceleme tarzında yanıtlanmaktadır. PHDÖ'nün, Türkçe'ye uyarlaması Topkaya (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 418.58$, $sd = 147$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 2.84$) 3'ün altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür.

Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .83, GFI değerinin .87, CFI değerinin .93, RMSEA değerinin .08 ve SRMR değerinin .08 olduğu belirlenmiştir. AGFI ve GFI değerlerinin .90'nın altında olması nedeniyle, NNFI ve IFI uyum iyiliği değerleri gözden geçirilmiştir. NNFI değerinin .92 ve IFI değerinin .93 olduğu dikkate alınarak, PHDÖ'nün birinci düzeyde terapistin tepkisi, imaj ve zorlanma sorunları alt boyutlarını içeren ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, terapistin tepkisi, imaj sorunu, zorlanma sorunu boyutlarının ikinci düzey bir psikolojik yapının bileşenleri olduğu doğrulanmıştır.

PHDÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında, ölçeğin bütünü için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .91'dir. Terapistin tepkisi alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. İmaj sorunu alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır. Son olarak, zorlanma alt boyutunun Cronbach Alfa katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. PHDÖ'nün yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald'ın Omega (ω) değeri .91 olarak bulunmuştur.

Kendini Açma Beklentileri Ölçeği. Kendini Açma Beklentileri Ölçeği (KABÖ) (Disclosure Expectations Scale, Vogel ve Wester, 2003) kendini açmaktan beklenen yarar ve riske ilişkin bireyin beklentilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. KABÖ, toplam sekiz maddeden oluşmaktadır ve her biri dört maddeden oluşan iki alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlardan biri *beklenen yarar* ve diğeri *beklenen risk*dir. Ölçeğin maddeleri (1) hiç ve (5) çok arasında değişen bir derecelendirme ölçeği üzerinde yanıtlanmaktadır. KABÖ'nün, Türkçe'ye uyarlaması Topkaya (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 44.88$, $sd = 19$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise, söz konusu değer ($\chi^2/sd = 2.36$) 3'ün altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür. Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .95, GFI değerinin .97, CFI değerinin .98, RMSEA değerinin .06 ve SRMR değerinin .04 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, KABÖ'nün ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır.

KABÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında, beklenen risk ve beklenen yarar alt boyutları için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Beklenen risk alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .79 olarak ve beklenen yarar alt boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. KABÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında, McDonald'ın Omega (ω) değeri alt boyutlar bazında hesaplanmıştır. McDonald'ın Omega değeri beklenen risk için .82 ve beklenen yarar

alt boyutu için .89 olarak bulunmuştur.

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği - Kısa Form (PYAİTÖ-KF) Fischer ve Farina (1995) tarafından geliştirilmiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin bu formu 29 maddelik orijinal ölçeğin (Attitudes Toward Seeking Psychological Professional Help Scale, Fischer ve Turner, 1970) kısaltılmışıdır. Kısa form on maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri, "3 = katılıyorum" ile "0 = katılmıyorum" arasında değişen 4'lü Likert tarzda yanıtlanmaktadır. PYAİTÖ-KF'un, Türkçe'ye uyarlaması Topkaya (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 84.80$, $sd = 26$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değer ($\chi^2/sd = 3.26$) 5'in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür. Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .92, GFI değerinin .96, CFI değerinin .94, RMSEA değerinin .07 ve SRMR değerinin .05 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, PYAİTÖ-KF'nin ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır.

PYAİTÖ-KF güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald'ın Omega değerleri kullanılarak incelenmiştir. Ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .76'dır. PYAİTÖ-KF'nin yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald'ın Omega değeri .76 olarak bulunmuştur.

Kısa Semptom Envanteri. Kısa Semptom Envanteri'nin (KSE), (Derogotis, 1992) uyarlaması Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır. KSE, psikopatolojik değerlendirme yapmak amacıyla ergen ve yetişkinlerle kullanılabilir. KSE, Belirti Tarama Listesi'nin (SCL 90-R) kısa formudur. KSE'nin orijinali SCL-90 gibi, 9 alt boyut (*obsesif-kompulsif, paranoid düşünceler, hostile, fobik anksiyete, psikotizm, somatizasyon, kişilerarası ilişkiler, depresyon, anksiyete*) ve global rahatsızlık belirleyicisi, rahatsızlık ciddiyeti indeksi, belirti toplam ve semptom rahatsızlık indeksi olmak üzere üç ölçekten oluşmaktadır. KSE oluşturulurken, SCL 90-R'nin 9 faktörüne dağılmış olan 90 madde arasından, her faktörde en yüksek yükü almış toplam 53 madde seçilmiş ve benzer yapıda kısa bir ölçek elde edilmiştir. KSE'deki maddeler hiç ve çok fazla ifadelerine eşlik eden 0-4 değerler arasında derecelendirilmiş Likert tipi bir ölçek üzerinden puan almaktadır. Envanterden alınabilecek puanlar 0 ile 212 arasında değişmekte ve alınan toplam puanların yüksekliği bireyin semptomlarının yoğunluğunu göstermektedir.

Envanterin orijinal yapısının Türk örneklemini için de geçerli olup olmadığını bulmak için elde edilen veriler faktör analizine tabi tutulmuştur. Sonuçlar, KSE'nin

maddelerinin *anksiyete*, *depresyon*, *olumsuz benlik*, *somatizasyon* ve *hostilite* olarak isimlendirilen beş boyutta toplandığını göstermiştir. Üç ayrı çalışmada envanterin toplam puanından elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının .93 ve .96 ve alt boyutlar için elde edilen katsayıların ise .63 ile .86 arasında değiştiği bulunmuştur. Bu çalışmada envanterin bütünü için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .97 ve depresyon alt boyutu için .91 olarak hesaplanmıştır.

Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri. Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri (PYANE) Topkaya (2011) tarafından geliştirilmiştir. Envanterin yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla hem açıklayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Varimax dik döndürmeyle temel bileşenler analizi kullanılarak yapılan açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonuçları, PYANE'nin 12 maddesinin özdeğeri 1'den büyük üç boyut altında toplandığını göstermiştir. Üç faktörün toplam varyansın % 57.93'ünü açıkladığı anlaşılmıştır. Bu boyutlar, ilişkisel sorunlar, travmatik sorunlar ve duyuşsal ve davranışsal sorunlar olarak adlandırılmıştır. Envanterin puanlanması, "1 = kesinlikle psikolojik yardım almam" ve "4 = kesinlikle psikolojik yardım alırım" şeklindedir.

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 174.91$, $sd = 50$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 3.49$) 5'in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür. Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .90, GFI değerinin .93, CFI değerinin .96, RMSEA değerinin .07 ve SRMR değerinin .04 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, PYANE'nin ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeğin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ilişkisel sorunlar, travmatik sorunlar ve duyuşsal ve davranışsal sorunlar boyutlarının ikinci düzey bir psikolojik yapının bileşenleri olduğu doğrulanmıştır.

PYANE'nin güvenilirlik çalışması kapsamında envanterin bütünü için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .84'tür. İlişkisel sorunlar alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .76 olarak hesaplanmıştır. Travmatik sorunlar alt boyutunun Cronbach Alfa katsayısı .72 ve son olarak, duyuşsal ve davranışsal sorunlar alt boyutunun Cronbach Alfa katsayısı .68 olarak hesaplanmıştır. PYANE'nin yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald'in Omega değeri .88 olarak bulunmuştur.

İşlem

Ölçme araçları, İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin kapsamında tabakalı küme örnekleme yöntemi ile seçilen okullarda her sınıf düzeyinden seçkisiz olarak belirlenen şubedeki öğrencilere dağıtılmış ve öğrencilerin ebeveyninden birinin doldurması

istenmiştir. Veri toplama araçlarının sınıf öğretmenleri veya sınıf rehber öğretmenleri aracılığıyla okul psikolojik danışmanı'nda toplanması sağlanmıştır. Araştırmacı bütün okula ilişkin elde edilen verileri okulda görev yapan psikolojik danışmandan almıştır.

Bu araştırmanın problemine ve hipotezlerine ait kuramsal modelin test edilmesi için Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılmıştır. Doğrudan etkilerin anlamlılık testi için t değerleri incelenmiş, dolaylı etkilerin anlamlılığı için bootstrap yöntemi kullanılarak ilgili dolaylı etkilere ait katsayıların güven aralıkları belirlenmiş ve anlamlılıkları yorumlanmıştır. Ayrıca değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler ve korelasyonlar hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerlerinin yorumlanmasında, şu kritik değerler kullanılmıştır: Ki kare/serbestlik derecesi oranı (χ^2/sd) $< 5/1$, Ayarlanabilen İyilik Uyum İndeksi (AGFI) $> .90$, İyilik Uyum İndeksi (GFI) $> .90$, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) $> .90$, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) $< .08$, Standartize Edilmiş Hataların Ortalama Karelerinin Karekökü (SRMR) $< .08$.

Bulgular

Ön Analizler

Lisrel modelin test edilmesi, parametrelerin kestirimi ve modele ait uyum indekslerinin tahminlenmesi sırasında aksi istenmediği sürece en çok olabilirlik tahminini kullanmaktadır. En çok olabilirlik tahmini yönteminin en önemli varsayımı, gözlenen değişkenlerin çoklu normal dağılmasıdır (Bollen, 1989; akt. Vogel, Wade ve ark., 2008). Öncelikle, bu varsayımın sağlanıp sağlanmadığı incelenmiştir. Bulgular, çok değişkenli verinin normal dağılmadığını göstermiştir $\chi^2 = (2, N = 656) = 1368.107$, $p < .001$. Satorra ve Bentler (2001), gözlenen değişkenlerin çoklu normal dağılmadığı durumlarda Satorra-Bentler Ki-kare istatistiklerinin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle, bundan sonraki analizlerde Satorra-Bentler Ki-kare istatistikleri rapor edilmiştir.

Ön analizler yapıldıktan sonra, modelde yer alan psikolojik yardım alma niyeti, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, beklenen risk, beklenen yarar, tedavi korkuları, sosyal damgalanma algısı ve depresyon değişkenlerinin ortalama ve standart sapma puanları ile değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar hesaplanmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı değerlendirilirken Bonferroni düzeltmesi ($.05/7 = .007$) kullanılmıştır. Tablo 1'de örtük değişkenlerin toplam puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri ile ikili korelasyonları sunulmaktadır.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, psikolojik yardım alma niyeti ile beklenen risk ve tedavi korkusu, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile depresyon ve beklenen

Tablo 1. Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları ile İkili Korelasyonları

	Ort.	S	2	3	4	5	6	7
1. Niyet	28.17	5.91	.34**	-.06	.35**	-.08*	-.17**	.15**
2. Tutum	25.65	4.95		-.17**	.32**	-.18**	-.20**	.02
3. Beklenen Risk	8.12	3.59			-.25**	.55**	.28**	.23**
4. Beklenen Yarar	14.05	3.71				-.18**	-.19**	.02
5. Tedavi Korkusu	39.98	17.53					.37**	.26**
6. Sosyal Damgalanma	9.17	3.13						.17**
7. Depresyon	10.67	9.88						

* $p < .05$, ** $p < .01$

yarar ile depresyon değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Söz konusu değişkenler dışında bütün değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Bu işlemten sonra, Russell, Kahn, Spoth ve Altmaier'in (1998) önerileri doğrultusunda sosyal damgalanma algısı, depresyon, beklenen yarar ve risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum örtük değişkenleri için madde parselleme yoluyla gözlenen değişkenler oluşturulmuştur. Sosyal damgalanma algısı, beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum örtük değişkenleri için madde sayıları az olduğu için iki, depresyon değişkeninin ise madde sayısı nispeten daha çok olduğu için üç madde parseli (gözlenen değişken) oluşturulmuştur. Parsel oluşturma kararı: a) en çok olabilirlik tahmini yönteminin temel varsayımını karşılamak (ör., bireysel maddeler kullanıldığında en çok olabilirliği potansiyel ihlal etme sorununa yol açabileceği için), (b) parametre sayılarını azaltmak ve böylece model uyumunu iyileştirmek amacıyla yapılmıştır (Russell ve ark., 1998).

Madde parselleri, en çok olabilirlik yöntemiyle her bir ölçek için ayrı olarak yapılan açılımlı faktör analizi kullanılarak oluşturulmuştur. Her bir ölçeğin maddeleri faktör yükleri temel alınarak sıralanmıştır. En yüksek ve en düşük faktör yüklerine sahip çiftler ilgili faktördeki ortalama faktör yüklerini eşitleyebilmek için her bir parselde atanmıştır.

Tedavi korkuları ve psikolojik yardım alma niyeti örtük değişkenleri için ise ölçeklerin alt boyutlarının gözlenen değişken olmasına karar verilmiştir. Önerilen model Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1'de görüldüğü gibi önerilen modelde, sosyal damgalanma ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Ayrıca, sosyal damgalanma ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin

tutumun bunun dışında, sosyal damgalanma ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen riskin ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını gösteren ilişkiler de kurulmuştur. Benzer biçimde, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Ayrıca, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun bunun dışında, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen riskin ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını gösteren ilişkiler de modele dâhil edilmiştir.

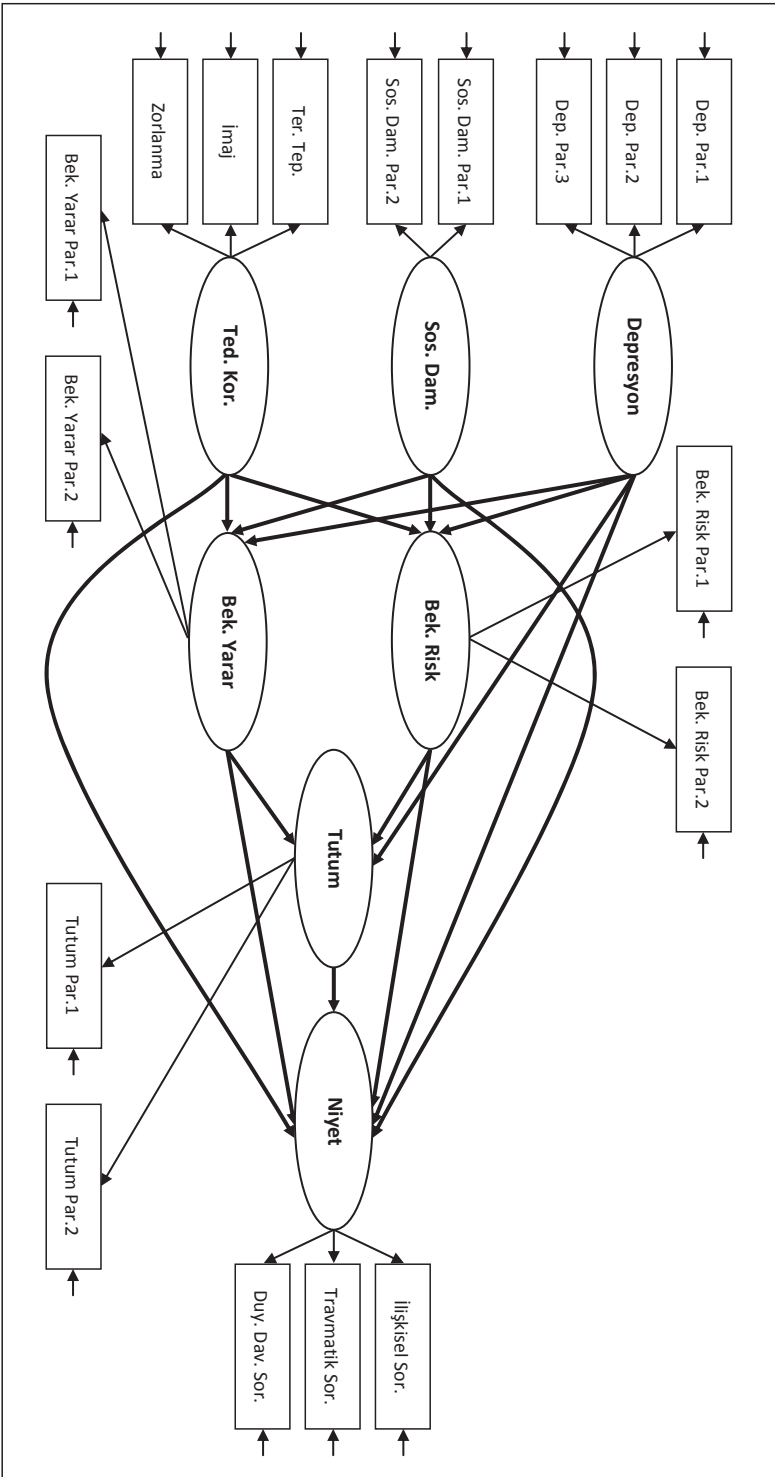
Aracılık Etkisini Test Etme

YEM yöntemini kullanarak aracılık etkisini test etmek için Anderson ve Gerbing (1988), iki aşamalı bir işlem önermiştir: (a) ölçüm modelinin veri ile kabul edilebilir bir uyum gösterdiğini ortaya koymak için doğrulayıcı faktör analizi yapmak ve daha sonra, (b) önerilen modeldeki ilişkileri test etmek için yapısal bir model kurmak. Benzer biçimde, model test etmek için Schumacker ve Lomax da (2004) araştırmacının, örtük ve gözlenen değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlaması için ölçüm modeli belirlemesi gerektiğini savunmuştur. Onlara göre ölçüm modeli, doğrulayıcı faktör analizi modelidir. Bir dizi gözlenen değişken ile örtük değişkenlerin iyi ölçülüp ölçülmediğini görmek için ölçüm modeli test edilir. Daha sonra ise bu örtük değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin nasıl gerçekleştiğini görmek için yapısal model test edilir.

Ölçüm Modeli

Sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, depresyon, beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti örtük değişkenlerinin yer aldığı ölçüm modeli doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Doğrulayıcı faktör ana-

Şekil 1. Önerilen Model

lizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 103.52$, $sd = 98$, $p = .033$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değer $(\chi^2/sd = 1.05)$ 2'nin altında olduğu ve bunun iyi bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermele-Engel ve ark., 2003; Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Ölçüm modelinin uyum iyiliği değerleri incelendiğinde AGFI değerinin .97, GFI değerinin .98, CFI değerinin 1.00, RMSEA değerinin .00 ve SRMR değerinin .02 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, ölçüm modelinin iyi bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelle-Engel ve ark., 2003; Schumacker ve Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Tablo 2'de 17 gözlenen değişkenlerin ikili korelasyonları ve Tablo 3'te, 17 gözlenen değişkenin her bir örtük değişkeni üzerindeki standardize edilmiş ve edilmemiş faktör yükleri, standart hataları ve t istatistikleri sunulmaktadır. Tablo 2'de sunulan değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı değerlendirilirken Bonferroni düzeltmesi ($.05/17 = .002$) kullanılmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, sosyal damgalanma algısının I. parseli ile depresyonun I. ve II. parseli, sosyal damgalanma algısının II. parseli ile beklenen yararın II. ve psikolojik yardım alma niyetinin I. ve II. parselleri, terapistin tepkisi ile psikolojik yardım alma niyetinin I., II. ve III. parselleri, imaj sorunu ile beklenen yararın II. parseli ve psikolojik yardım alma niyetinin I. II. ve III. parselleri, zorlanma sorunu ile beklenen yararın I. ve II. parselleri, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun II. parseli ve psikolojik yardım alma niyetinin I. II. ve III. parselleri, beklenen riskin I. ve II. parseli ile psikolojik yardım alma niyetinin I., II. ve III. parselleri, beklenen yararın I. ve II. parseli ile depresyonun I., II. ve III. parselleri, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun I. ve II. parseli ile depresyonun I., II. ve III. parselleri, psikolojik yardım alma niyetinin I. parseli ile depresyonun II. ve III. parseli, psikolojik yardım alma niyetinin II. parseli ile depresyonun I. ve III. parselleri ve psikolojik yardım alma niyetinin III. parseli ile depresyonun III. parseli arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı diğer bütün gözlenen değişkenler arasındaki ilişkilerin ise istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 3'te sunulduğu gibi, örtük değişkenler üzerindeki gözlenen değişkenlerin faktör yüklerinin hepsi istatistiksel olarak anlamlıdır. Örtük değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, psikolojik yardım alma niyeti ile beklenen risk ve tedavi korkusu, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile depresyon, beklenen yarar ile depresyon örtük değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Söz konusu örtük değişkenler dışında bütün örtük değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yapısal Model

Holmbeck (1997; akt. Shaffer ve ark., 2006) YEM'de aracılı yapısal modeli test etmek için üç adım önermiştir. İlk adım, yordayıcı değişkenlerin (örn., sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları) bağımlı değişken üzerinde (örn., psikolojik yardım alma niyeti) doğrudan etkisinin anlamlılığını test etmektir. İkinci adım, kısmi aracılı yapısal modeli test etmektir (örn., bütün dolaylı etkiler, artı sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularından psikolojik yardım alma niyetine iki tane doğrudan etki). Üçüncü adım, tamamen aracılı yapısal modeli test etmektir (örn., iki tane doğrudan etki olmaksızın bütün dolaylı etkiler). Daha sonra ise hangi modelin veriyeye daha iyi uyum sağladığını görmek için bu iki model karşılaştırılmaktadır. Öte yandan, araştırmacılar (Frazier ve ark., 2004; Shrout ve Bolger 2002; akt. Shaffer ve ark., 2006) ilk adımın bütün durumlarda kullanılmayacağını iddia etmektedir. Bu durumlardan biri; iki aracı değişkenin birbirinin tersi yönde işlev gördüğü (örn., beklenen yarar ve risk) durumlardır. Bu durumda, aracı etkilerden biri diğerini engelleyebilir ve anlamlı olmayan bir doğrudan etki gözlenebilir. Bu nedenle ilk adım uygulanmadan, ikinci ve üçüncü adımlar gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak, kısmi aracılı model daha sonra ise alternatif model (tamamen aracılı model) diğer bir ifadeyle sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki doğrudan yollar kaldırılarak model test edilmiştir. Bu yolla, her üç aracı değişkenin sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilerde kısmi mi yoksa tam aracı olarak mı işlev gördüğünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra ise Ki-kare farkı dikkate alınarak iç içe geçmiş modellerden hangisinin en iyi model olduğuna karar verilmiştir.

Kısmi aracılı model test edildiğinde modelde, sosyal damgalanma algısı ile beklenen risk ($t = 1.60$, $p > .05$), tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti ($t = -0.57$, $p > .05$), beklenen risk ile psikolojik yardım alma niyeti ($t = 1.34$, $p > .05$), depresyon ile beklenen risk ($t = 1.69$, $p > .05$) ve son olarak, depresyon ile tutum arasında ($t = 1.09$, $p > .05$) kurulan ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Söz konusu anlamsız yollar modelden çıkarıldıktan sonra, kısmi aracılı yapısal model için Ki-kare değeri $\chi^2 = 140.07$, $sd = 106$, $p = .014$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değer $(\chi^2/sd = 1.32)$ 2'nin altında olduğu ve bunun iyi bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermele-Engel ve ark., 2003; Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Kısmi aracılı yapısal modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .96, GFI değerinin .97, CFI değerinin 1.00, RMSEA değerinin .02 ve SRMR değerinin .03 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, kısmi aracılı yapısal modelin iyi bir model olduğunu ortaya

Tablo 3. Ölçüm Modeli için Faktör Yükleri ($N = 656$)

	Değişken	Standardize Edilmemiş Faktör Yükleri	Standart Hatalar	t	Standardize Edilmiş Faktör Yükleri
Sosyal Damgalanma	Sosyal Dam. Parsel 1	1.57	.40	15.53	.77***
	Sosyal Dam. Parsel 2	1.11	.45	15.71	.74***
Tedavi Korkusu	Terapistin Tepkisi	6.08	.39	22.70	.78***
	İmaj Sorunu	6.09	.19	23.88	.90***
	Zorlanma Sorunu	4.07	.42	20.86	.76***
Beklenen Risk	Beklenen Risk Parsel 1	1.63	.39	18.82	.78***
	Beklenen Risk Parsel 2	1.50	.40	16.25	.78***
Beklenen Yarar	Beklenen Yar. Parsel 1	1.69	.30	19.75	.83***
	Beklenen Yar. Parsel 2	1.64	.36	19.20	.80***
Tutum	Tut. Parsel 1	2.81	.03	24.85	.99***
	Tut. Parsel 2	1.87	.41	19.09	.77***
Niyet	Niyet Parsel 1	1.78	.60	14.85	.63***
	Niyet Parsel 2	1.67	.38	18.67	.78***
	Niyet Parsel 3	2.77	.26	19.32	.86***
Depresyon	Dep. Parsel 1	2.88	.23	21.08	.88***
	Dep. Parsel 2	3.22	.19	23.34	.90***
	Dep. Parsel 3	3.45	.13	25.67	.93***

*** $p < .001$ **Tablo 4.** Ölçüm Modeli için Örtük Değişkenler Arasındaki İkili Korelasyonlar ($N = 656$)

Gizil değişken	2	3	4	5	6	7
1. Niyet	.39***	-.08	.41***	-.11	-.23**	.16**
2. Tutum		-.20**	.38***	-.20**	-.25***	.02
3. Beklenen Risk			-.32***	.68***	.38***	.28***
4. Beklenen Yarar				-.20**	-.25**	.02
5. Tedavi Korkusu					.47***	.29***
6. Sosyal Damgalanma						.21**
7. Depresyon						

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve ark., 2003; Schumacker ve Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve depresyon değişkenlerinin birlikte psikolojik yardım alma niyetinin varyansının % 25'ini açıkladığı bulunmuştur.

Daha sonra kısmi aracılı yapısal model, tam aracılı yapısal model ile karşılaştırılmıştır. Kısmi aracılı modeldeki sosyal damgalanma ve tedavi korkusu ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki doğrudan ilişkiler 0 ile sınırlandırılmıştır. Tam aracılı (alternatif) model için Ki-kare değeri $\chi^2 = 146.50$, $sd = 107$, $p = .000$ düzeyinde

anamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 1.36$) 2'nin altında olduğu ve bunun iyi bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermelleh-Engel ve ark., 2003; Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Tam aracılı modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .96, GFI değerinin .97, CFI değerinin .99, RMSEA değerinin .02 ve SRMR değerinin .03 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, tam aracılı yapısal modelin iyi bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve ark., 2003; Schumacker ve Lomax, 2004; Şimşek, 2007).

Ki-kare farkı kullanılarak iç içe geçmiş modeller karşılaştırılmıştır. Kısmi aracılı model ile tam aracılı modelin Ki-kare farkı istatistiksel olarak anlamlıdır $\chi^2(1, N = 656)$, 6.43, $p < .05$. Bu nedenle, kısmi aracılı model veriye en iyi uyum sağlayan model olarak belirlenmiş ve dolaylı etkilerin anlamlılık düzeylerini değerlendirmek için yararlanılan bootstrapping analizlerinde kullanılmıştır. Modelin son hali Şekil 2'de gösterilmektedir.

Dolaylı Etkilerin Anlamlılık Düzeyi

Dolaylı etkilerin anlamlılık düzeyini değerlendirmek için Shrout ve Bolger (2002) tarafından önerilen bootstrap yöntemi kullanılmıştır. Bootstrap yöntemi, istatistiksel tahminlerin anlamlılığını belirlemenin görgül bir yöntemidir (Efron ve Tibshirani, 1993; akt. Kline, 2011; Shaffer ve ark., 2006; Vogel ve Wei, 2005). İlk olarak, yer değiştirmeli seçkisiz atama (random sampling with replacement) yönteminden yararlanılarak orijinal veri setinden 1000 tane bootstrap örnekleme oluşturulmuştur. Her bir yol ilişkisine dair 1000 tane tahmin elde etmek için kısmi aracılı yapısal model her bir bootstrap örneklemeyle tekrarlanmıştır. Her bir dolaylı etkinin tah-

minlenmesini hesaplamak için Lisrel çıktı dosyasındaki her yol ilişkisinin 1000 kez tahmini kullanılmıştır.

Beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetindeki dolaylı etkileri üç yol ilişkisine ait yol katsayılarının: (a) sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularından beklenen yarar ve riske, (b) beklenen yarar ve riskten psikolojik yardım almaya ilişkin tutuma ve (c) psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdan psikolojik yardım alma niyetine, 1000 kez çarpılması yoluyla hesaplanmıştır.

Benzer biçimde, beklenen yarar ve risk aracılığıyla sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetindeki dolaylı etkilerini tahminlemek için iki yol ilişkisine ait yol katsayılarının: a) sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularından beklenen yarar ve riske, b) beklenen yarar ve riskten psikolojik yardım alma niyetine, 1000 kez çarpılması yoluyla hesaplanmıştır. Daha sonra ise belirli bir dolaylı etkinin tahmininin 0'ı içerip içermediği incelenmiştir. Eğer 0'ı içermiyorsa o dolaylı etkinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Shrout ve Bolger, 2002). Tablo 5'te görüldüğü gibi bütün dolaylı etkiler anlamlıdır.

Tartışma

Bu araştırmada, depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisi, ayrıca sosyal damgalanma algısının ve tedavi korkularının, beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 5. Dolaylı Etkilerin İstatistiksel Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Bağımlı Değişken	β Standardize edilmiş dolaylı etki	β Ortalama dolaylı etki	Ortalamanın Standart Hatası	% 95 CI Ortalama dolaylı etki (Düşük ve Yüksek)*	
Sos. Dam. →	Bek. Yar. →	Tut. →	Psi. Yar. A. Niy.	(-.22)x(.35)x(.26) = -.01	-.0173	.00038	-.0180, -.0165
Ted. Kor. →	Bek. Ris. →	Tut. →	Psi. Yar. A. Niy.	(.62)x(-.14)x(.26) = -.02	-.0199	.00048	-.0209, -.0190
Ted. Kor. →	Bek. Yar. →	Tut. →	Psi. Yar. A. Niy.	(-.15)x(.35)x(.26) = -.01	-.0062	.00042	-.0054, -.0070
Sos. Dam. →	Bek. Yar. →		Psi. Yar. A. Niy.	(-.22)x(.28) = -.06	-.0554	-.00108	-.0575, -.0532
Ted. Kor. →	Bek. Yar. →		Psi. Yar. A. Niy.	(-.15)x(.28) = -.04	.0206	.00131	.0180, .0231

*Standardize edilmemiş ilişki katsayılarına dayanmaktadır.

Not. CI = güven aralığı

Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal damgalanma algısının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre sosyal damgalanma algısı yükseldikçe bireylerin psikolojik yardım alma niyeti azalmaktadır. Araştırmanın bu bulgusuna göre sosyal damgalanma algısının, Türk kültüründe yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetini doğrudan etkileyen faktörlerden biri olduğu görülmektedir. Buna göre Türkiye’de yetişkinlerin, sosyal damgalanmayı, psikolojik yardım almaya karar verirken göze almaları gereken bir risk olarak gördükleri söylenebilir. Başka bir ifadeyle, psikolojik yardım almanın, kültürümüzde hâlâ sosyal damgalanmaya neden olduğu, sosyal damgalanmanın ise ekonomik, sosyal ve psikolojik olumsuz sonuçlara yol açtığı için insanların psikolojik yardım alma niyetini azalttığını söylemek mümkün görünmektedir. Nitekim Kocabaşoğlu ve Aliustaoglu (2003) da sosyal damgalanmanın etkisi nedeniyle insanların profesyonel yardımdan kaçındığını ve yardıma daha geç başvurduğunu ifade etmiştir.

Araştırmanın sonuçları, sosyal damgalanma algısının beklenen yarar ile negatif yönde, beklenen yararın ise önce psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ve daha sonra psikolojik yardım alma niyetiyle negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre sosyal damgalanma algısı yükseldikçe bireylerin beklenen yarar algısı düşmekte, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz hale gelmekte ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azalmaktadır. Bu bulgu, Conner ve arkadaşlarının (2010) açıklamasıyla paralellik göstermektedir. Conner ve arkadaşlarına göre, ruh sağlığı hakkında toplumsal tutum ve inançlarına ilişkin bireyin algısı sonucunda, psikolojik yardım alma konusunda çoğunlukla olumsuz beklenti ve tutumlar oluşmaktadır. Sosyal damgalanma algısının, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili olduğuna yönelik bulgu, duygusal-sosyal normlara itaat sonucu yarar beklentisinin düşmesi sonucunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun olumsuzlaştığını ve psikolojik yardım alma niyetinin azaldığını göstermektedir (Kim ve Omizo, 2003; Yong, 2006). Araştırmanın bu bulgusu, psikolojik yardım almaya ilişkin damgalayıcı olmayan sosyal normların desteklenmesi ve psikolojik yardım almak için ruh sağlığı uzmanlarına başvurulmasına ilişkin daha olumlu görüşlerin kazandırılmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir (Yong, 2006).

Araştırma sonucunda, sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin beklenen risk algılarının da yüksek olacağına ilişkin bir kanıt bulunmamıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda, sosyal damgalanma algısı, beklenen risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak araştırmanın

bu bulgusuna göre sosyal damgalanma algısı yükseldikçe bireylerin, kendilerini psikolojik danışmana açtıklarında olumsuz sonuçlarla karşılaşma düşüncelerinin ortaya çıkmadığını veya risk algılarında bir farklılaşma/artış olmadığını söylemek mümkün görünmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, bireylerin tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyetleri arasında istatistiksel olarak doğrudan anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Bu araştırmada, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişkinin bulunmamasının nedeni, katılımcılar hâlihazırda psikolojik yardım almaya ihtiyaç duymadıkları için katılımcıların psikolojik yardım alma olasılığını gerçek olarak değerlendirmemiş olmaları olabilir. Tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmamakla beraber, ilişkinin yönü önemlidir ve bu araştırmada ilişkinin yönünün negatif olduğu görülmüştür. Bu araştırmada, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin negatif yönde bulunmasının başlıca nedeninin, çeşitli korkuların Türkiye’de insanları psikolojik yardım almaktan alıkoymaya düşünülmemektedir. Bunun yanında, profesyonel bindenden psikolojik yardım alma olasılığı düşünüldüğünde, korkulan şeylerle karşı karşıya kalma düşüncesi de söz konusu ilişkinin negatif yönde olmasının nedenlerinden biri olabilir. Ayrıca, Türkiye’deki yetişkinlerin tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin negatif yönde olmasının nedenlerinden bir diğeri, ihtiyaç duyulan psikolojik yardımın profesyonel kaynaklardan alınması fikrinin kişisel zayıflığın veya yetersizliğin bir işareti (Koydemir ve ark., 2010) olarak değerlendirilmiş olması olabilir.

Araştırmanın bulguları, tedavi korkularının beklenen yarar ile negatif yönde, beklenen yararın ise önce psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ve daha sonra psikolojik yardım alma niyetiyle pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre tedavi korkuları yükseldikçe bireylerin beklenen yarar algıları düşmekte, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz hale gelmekte ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azalmaktadır. Tedavi korkuları yüksek olan bireylerin, beklenen yarar algısının düşük, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunun olumsuz ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyetinin az olduğu bulgusu, tedavi korkularının ve beklenen yararın, psikolojik yardım alma niyetini etkileyen faktörler olduklarını göstermektedir. Tedavi korkularını azaltmak ve beklenen yararı artırmak amacıyla, psikolojik yardımın ne olduğu, psikolojik yardım sürecinde neler olduğu, psikolojik yardım veren meslek mensuplarının yeterlilikleri ve benzeri konularda ülkemizde kapsamlı, yoğun ve kolay anlaşılır bir bilgilendirme yapılmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Bulgular, tedavi korkularının beklenen risk ile pozitif yönde, beklenen riskin ise önce psikolojik yardım

almaya ilişkin tutumla ve daha sonra psikolojik yardım alma niyetiyle negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre tedavi korkuları yükseldikçe bireylerin beklenen risk algısı yükselmekte, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz hale gelmekte ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azalmaktadır. Psikolojik danışmanın son derece kişisel ve duygusal bir süreç olduğu ve kabul edilmenin, güvenin ve içtenliğin bu sürecin temel unsurları olduğu hatırlandığında (Kakhnovets, 2011), bu koşulların var olmayacağı düşüncesine sahip, yani psikolojik danışmana kendini açmanın riskli olduğunu düşünen kişilerin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının olumsuz olması ve psikolojik yardım alma niyetlerinin azalması anlaşılabilir bir durumdur. Buna göre birçok insan için psikolojik danışmana kendini açmaktan beklenen risk, psikolojik yardım almanın en son çare olarak görülmesine, hatta belki de ihtiyaç duyulan psikolojik yardımın alınmamasına neden olacak kadar ciddi ve zarar verici görülmektedir (Hinson ve Swanson, 1993).

Bu araştırmanın dikkat çeken bulgularından bir diğeri de, beklenen risk ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olmadığının tespit edilmiş olmasıdır. Araştırmanın bu bulgusu literatürdeki araştırmaların (Shaffer ve ark., 2006; Vogel ve ark., 2005; Vogel ve ark., 2006; Vogel, Gentile ve ark., 2008; Vogel, Wade ve ark., 2008) bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Araştırmanın bu bulgusunun, psikolojik yardım alma niyetini etkileyen faktörlerden biri olan beklenen riskin, Türk insanının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkili olmadığını göstermesi nedeniyle çarpıcı olduğuna inanılmaktadır. Bu araştırmada, beklenen yarar ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, bireylerin beklenen yarar algısı yükseldikçe, psikolojik yardım almaya ilişkin niyetlerinin de arttığı ortaya çıkmıştır. Beklenen yararın, psikolojik yardım alma niyetini hem doğrudan hem de dolaylı olarak (kısmi aracı) yordaması, yani beklenen risk gibi tam aracı bir değişken olmadığına ilişkin bulgu, psikolojik yardım almaktan beklenen yararın, beklenen riske göre daha önemli bir role sahip olduğuna işaret etmektedir.

Bu araştırmada her ne kadar depresyon düzeyi kontrol değişkeni olarak ele alınmış olsa da araştırmanın, depresyon düzeyi ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiye dair sağladığı bilgi önemli görülmektedir. Araştırmanın sonucunda, depresyon düzeyi ile psikolojik yardım alma niyeti arasında pozitif yönde, düşük fakat anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, depresyon düzeyi yükseldikçe yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetlerinin de arttığı görülmüştür.

Bu araştırmanın göze çarpan diğer bulgularından biri, psikolojik yardım alma niyeti olgusunu açıklamada GEK'in (Fishbein ve Ajzen, 1975; Ajzen ve Fishbein,

1980) kullanılabileceğine ilişkin kanıt sunmasıdır. GEK tutumların, bireyin, belirli bir davranışta bulunduğu ortaya çıkacağını düşündüğü sonuçlara göre oluştuğunu öne sürmektedir. Bundan sonra tutumlar, bireyin, söz konusu davranışta bulunması yönünde niyetini etkilemektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun psikolojik yardım alma niyetinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu ileri süren araştırma (Carlton ve Deane, 2000; Cepeda-Benito ve Short, 1998; Codd ve Cohen, 2003; Deane ve Todd, 1994; Vogel ve Wester, 2003) bulgularını desteklemektedir.

Günümüzde insanların çok büyük bir kısmının, ihtiyaç duyduğu hâlde psikolojik yardım almadığı bilinmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular bütün olarak değerlendirildiğinde, insanları ihtiyaç duydukları psikolojik yardımı almaktan alıkoyan faktörlerin ortadan kaldırılmasında, psikolojik yardım konusunda toplumu bilgilendirmenin son derece yararlı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın, daha önce bir ruh sağlığı uzmanından hiç yardım almamış yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetinin yordayıcılarının neler olduğunun anlaşılması açısından önemli bilgiler sağladığı söylenebilir. Ancak bu araştırmada ele alınan değişkenlerin daha önce Türkiye’de doğrudan incelenmediği, ayrıca değişkenler arasındaki ilişkilerin nispeten düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda, araştırmada ulaşılan bulguların dikkatle yorumlanması ve başka araştırma bulgularıyla desteklenmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.

Kaynaklar

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Ajzen, I. ve Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Ajzen, I. (2007). *Behavioral interventions based on the theory of planned behavior*. <http://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.intervention.pdf> adresinden 10 Mart 2009 tarihinde elde edildi.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2007). *DSM- IV- TR: Tanı ölçütleri başvuru elkitabı*. (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hyb Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2000).
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423.
- Andrews, G., Issakidis, C. ve Carter, G. (2001). Shortfall in mental health service utilization. *British Journal of Psychiatry*, 179, 417-425.
- Atkinson, N. W. (2007). *Chinese and North American college students' attitudes toward seeking professional psychological help: Gender and ethnic comparisons*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Humboldt State Üniversitesi, California. <http://dscholar.humboldt.edu:8080/dspace/handle/2148/168> adresinden, 21 Şubat 2009 tarihinde elde edildi.

- Aydar, E. ve Altınçekiç, F. (1987). *Şehirsel sınıf sisteminin mekânsal boyutları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. PegemA Yayıncılık: Ankara.
- Bayer, J. K. ve Peay, M. Y. (1997). Predicting intentions to seek help from professional mental health services. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 31, 504-513.
- Carlton, P. A. ve Deane, F. P. (2000). Impact of attitudes and suicidal ideation on adolescents' intentions to seek professional psychological help. *Journal of Adolescence*, 23, 35-45.
- Cepeda-Benito, A. ve Short, P. (1998). Self-concealment, avoidance of psychological services, and perceived likelihood of seeking professional help. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 58-64.
- Codd, R. T. ve Cohen, B. N. (2003). Predicting college student intention to seek help for alcohol abuse. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 22(2), 168-191.
- Conner, K. O., Copeland, V. C., Grote, N. K., Koeske, G., Rosen, D., Reynolds, C. F. ve Brown, C. (2010). Mental health treatment seeking among older adults with depression: The impact of stigma and race. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 18(6), 531-543.
- Corrigan, P. W. (2004). How stigma interferes with mental health care. *American Psychologist*, 59, 614-625.
- Cramer, K. M. (1999). Psychological antecedents to help-seeking behavior: A reanalysis using path modeling structures. *Journal of Counseling Psychology*, 46, 381-387.
- Deane, F. P. ve Chamberlain, K. (1994). Treatment fearfulness and distress as predictors of professional psychological help-seeking. *British Journal of Guidance and Counseling*, 22, 207-217.
- Deane, F. P., Skogstad, P. ve Williams, M. W. (1999). Impact of attitudes, ethnicity and quality of prior therapy on New Zealand male prisoners' intentions to seek professional psychological help. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 21, 55-67.
- Deane, F. P. ve Todd, D. M. (1996). Attitudes and intentions to seek professional psychological help for personal problems or suicidal thinking. *Journal of College Student Psychotherapy*, 10, 45-59.
- Deane, F. P., Wilson, C. J. ve Ciarrochi, J. (2001). Suicidal ideation and help-negation: Not just hopelessness or prior help. *Journal of Clinical Psychology*, 57, 901-914.
- Erol, N., Kılıç, C., Ulusoy, M., Keçeci, M. ve Şimşek, Z. (1998). *Türkiye ruh sağlığı profili ana raporu*. Eksen Tanıtım Ltd. Şti.: Ankara.
- Fischer, E. H. ve Farina, A. (1995). Attitudes toward seeking professional psychological help: A shortened form and considerations for research. *Journal of College Student Development*, 36, 368-373.
- Fishbein, M. ve Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. London: Addison-Wesley Publishing Company.
- Hinson, J. A. ve Swanson, J. L. (1993). Willingness to seek help as a function of self-disclosure and problem severity. *Journal of Counseling & Development*, 71, 465-470.
- Hobson, H. L. (2008). *The effects of mental health education on reducing stigma and increasing positive attitudes toward seeking therapy*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Humboldt State Üniversitesi, California. <http://dscholar.humboldt.edu:8080/dspace/handle/2148/371> adresinden, 21 Şubat 2009 tarihinde elde edildi.
- Kakhnovets, R. (2011). Relationships among personal-ity, expectations about counseling, and help-seeking attitudes. *Journal of Counseling & Development*, 89, 11-19.
- Kelly, A. E. ve Achter, J. A. (1995). Self-concealment and attitudes toward counseling in university students. *Journal of Counseling Psychology*, 42, 40-46.
- Kim, B. S. K. ve Omizo, M. M. (2003). Asian cultural values, attitudes toward seeking professional psychological help. *The Counseling Psychologist*, 31, 343-361.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Kocabaşoğlu, N. ve Aliustaoğlu, S. (2003). Stigmatizasyon. *Yeni Symposium*, 41(4), 190-192.
- Komiya, N., Good, G. E. ve Sherrod, N. B. (2000). Emotional openness as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 138-143.
- Koydemir, S., Erel, Ö., Yumurtacı, D. ve Şahin, G. N. (2010). Psychological help-seeking attitudes and barriers to help-seeking in young people in Turkey. *International Journal of Advancement Counselling*, 32(4), 274-289.
- Kuhl, J., Jarkon-Horlitz, L. A. ve Morrissey, R. F. (1997). Measuring barriers to help-seeking behavior in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 26, 637-650.
- Kushner, M. G. ve Sher, K. J. (1989). Fears of psychological treatment and its relation to mental health service avoidance. *Professional Psychology: Research and Practice*, 20, 251-257.
- Kushner, M. G. ve Sher, K. J. (1991). The relation of treatment fearfulness and psychological service utilization: An overview. *Professional Psychology: Research and Practice*, 20, 196-203.
- Pipes, R. B., Schwarz, R. ve Crouch, P. (1985). Measuring client fears. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53, 933-934.
- Russell, D. W., Kahn, J. H., Spoth, R. ve Altmaier, E. M. (1998). Analyzing data from experimental studies: A latent variable structural equation modeling approach. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 18-29.
- Satorra, A. ve Bentler, P. M. (2001). A scaled difference chi-square test statistic for moment structure analysis. *Psychometrika*, 66, 507-514.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. ve Müller, H., (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research - Online*, 8(2), 23-74.
- Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling* (2. baskı). Mahway, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Shaffer, P. A., Vogel, D. L. ve Wei, M. (2006). The mediating roles of anticipated risks, anticipated benefits, and attitudes on the decision to seek professional help: An attachment perspective. *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 442-452.
- Shrout, P. E. ve Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and nonexperimental studies: New procedures and recommendations. *Psychological Methods*, 7, 422-445.
- Sibicky, M. ve Dovidio, J. F. (1986). Stigma of psychological therapy: Stereotypes, interpersonal reactions, and the self-fulfilling prophecy. *Journal of Counseling Psychology*, 33, 148-154.
- Şahin, N. H. ve Durak, A. (1994). Kısa semptom envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlaması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş (Temel ilkeler ve lisrel uygulamaları)*. Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hiz. ve Bas. Yay. Dağ. San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Thompson, B. (2000). Ten commandments of structural

equation modeling. L. G. Grim ve P. R. Yarnold, (Ed.), *Reading and understanding more multivariate statistics* içinde (261-283). Washington, DC: American Psychological Association.

Tinsley, H. E. A., Brown, M. T., de St. Aubin, T. M. ve Lucek, J. (1984). Relation between expectancies for a helping relationship and tendency to seek help from a campus provider. *Journal of Counseling Psychology*, 31, 149-160.

Topkaya, N. (2011). *Psikolojik yardım alma niyetinin sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar, beklenen risk ve tutum faktörleriyle modellenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye.

Vogel, D. L., Gentile, D. A. ve Kaplan, S. A. (2008). The influence of television on willingness to seek therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 64(3), 276-295.

Vogel, D. L., Wade, N. G. ve Haake, S. (2006). Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 53(3), 325-337.

Vogel, D. L., Wade, N. G. ve Hackler, A. H. (2008). Emo-

tional expression and the decision to seek therapy: The mediating roles of the anticipated benefits and risks. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27(3), 254-278.

Vogel, D. L. ve Wester, S. R. (2003). To seek help or not to seek help: The risks of self-disclosure. *Journal of Counseling Psychology*, 50, 351-361.

Vogel, D. L., Wester, S. R. ve Larson, L. M. (2007). Avoidance of counseling: Psychological factors that inhibit seeking help. *Journal of Counseling & Development*, 85, 410-422.

Vogel, D. L., Wester, S. R., Wei, M. ve Boysen, G. A. (2005). The role of outcome expectations and attitudes on decisions to seek professional help. *Journal of Counseling Psychology*, 52(4), 459-470.

Yong, Y. M. A. (2006). *Chinese and Chinese American parents' intentions to seek psychological services for their children: The applicability of the theory of reasoned-action*. Yayımlanmamış doktora tezi, Illinois Eyalet Üniversitesi, Illinois.

Summary

Help Seeking Intention: A Model Testing

Nursel Topkaya
Dumlupınar University

D. Yelda Kağnıcı
Ege University

The results of psychotherapy outcome researches reveal that psychotherapies are effective for solving many psychological problems (Corrigan, 2004). The results of the Turkish Mental Health Profile Research which was the first epidemiological research conducted in Turkey showed that the proportion of the mental health problems was 17.2 % in our culture. Furthermore, the findings of the study demonstrated that only 4.7 % of people were eager to receive psychological help and the proportion was 13.8 % among people who had a mental problem in the last 12 months. In the literature, it has been emphasized that there are some barriers related with psychological help seeking. Therefore, understanding why people do not seek help or which factors have an effect on people's decisions to seek help has become the focus of many researches (Cepeda-Benito & Short, 1998; Komiya, Good, & Sherrod, 2000; Kuhl, Jarkon-Horlitz, & Morrissey, 1997).

One way to conceptualize the help seeking decision is viewing it as approach/avoidance conflict. According to Kushner and Sher (1989), approach factors- for example, psychological distress level of a person and eager to deal with this stress may increase one's intention to seek help; on the other hand, avoidance factors- for example treatment fears- may decrease one's intention to seek help. Various avoidance factors have been described in relation to help seeking intention. Social stigma (Deane & Chamberlain, 1994; Komiya et al., 2000), treatment fears (Kushner & Sher, 1989; Pipes, Schwarz & Crouch, 1985) and anticipated risks and benefits (Vogel & Wester, 2003; Vogel, Wester, Wei, & Boysen, 2005) of disclosing oneself to the mental health professional are among these factors.

The role of those avoidance factors and attitudes toward seeking help in the individuals' help seeking intentions has been well documented in the literature. Still, social stigma is the one that has been frequently mentioned as a barrier on help seeking intention (Corrigan,

2004; Sibicky & Davidio, 1986; Vogel, Wester, & Larson, 2007). Moreover, the role of treatment fears need to be addressed more when compared to other avoidance factors (Vogel et al., 2007). Attitudes toward seeking help are engendered through weighting of the outcome expectations (i.e., benefits and risks) of seeking help (Vogel & Wester, 2003). Thus, social stigma and treatment fears can be linked to help seeking intentions through the anticipated benefits and risks and attitudes toward seeking help.

Furthermore, according to the World Health Organization's year 2001 statistics, mental health disorders influence adults at least one time in their lives. Depression is one of the most common disorders among all mental health disorders (American Psychiatry Association, 2007). In the same vein, the results of Turkish Mental Health Profile Research showed that the most frequently encountered disorder was depression (Erol, Kılıç, Ulu-soy, Keçeci, & Şimşek, 1998). For these reasons, controlling the depression level seems to be important while exploring the relations among social stigma, treatment fears, anticipated benefits and risks, attitudes toward help seeking and intentions to seek help (Vogel, Gentile, & Kaplan, 2008).

In Turkey, by controlling the depression level the relations among social stigma, treatment fears, anticipated benefits and risks, attitudes toward seeking help and help seeking intentions have not been examined so far. Moreover, the barriers for not seeking help in Turkey and, the circumstances that are specific to our culture are not known. Therefore, this study is unique in its aim to uncover the cultural aspects of these relations. Therefore, it is clear that understanding the relations between those variables and help seeking intentions are heavily required. In this research, by controlling the depression level the direct relations of social stigma, treatment fears and help seeking intentions and also, the indirect relations of social stigma, treatment fears and help seeking

intentions through anticipated benefits and risks, attitudes toward seeking help were examined.

Method

Participants

The population of this study was composed of the parents of the approximately 50,000 students (Konak Municipality of Education, personal communication, August 20, 2009) in primary education level in 2009–2010 academic year who attended to the schools in Konak which is the most crowded district of İzmir. It was determined that the sample size should not be less than 593 participants by using sample sizes for different population table in % 4 confidence interval. The sample of the study was chosen by using stratified random sampling. In this respect, to get through the sample, firstly, the schools which are in Konak was separated as low, middle and high in terms of their socioeconomic status depending on the study which was conducted by Aydar and Altınçekiç (1987). It was observed that schools from low SES background outnumber the schools from middle or high SES backgrounds. Therefore, four schools from low SES and two schools from middle and high SES were selected. Then, one class from each grade level was selected randomly within these chosen schools. Only the mothers or fathers were allowed to complete the forms. In this respect, the gender differences were taken under control. Totally, 890 people returned their forms. Since 183 participants received psychological help previously and 51 participants did not complete the forms properly, those participants' data were excluded from the analysis. Finally, 403 women (61.4 %) and 253 (38.6 %) men participated in this study. The mean age of the participants was 37.7 and standard deviation was 6.87.

Measurements

In this research, social stigma was measured with the 5-item Stigma Scale for Receiving Psychological Help (SSRPH; Komiya et al., 2000), treatment fears were measured with the 19-item Thoughts About Psychotherapy Survey (TAPS; Kushner & Sher, 1989), the anticipated risks and anticipated benefits of seeking help from a counselor were measured with the Disclosure Expectations Scale (DES; Vogel & Wester, 2003), attitudes toward seeking professional help were measured with the Attitudes Toward Seeking Professional Psychological Help Scale (ATSPPHS; Fischer & Farina, 1995), the intentions of adults for seeking counseling were measured with the Intentions to Seek Counseling Inventory (Topkaya, 2011) and the depression level was measured with the short version of Symptoms Checklist (Derogatis, 1992). Relevant reliability and validity studies were conducted for each measure.

Procedure

After getting official permission from Turkish Ministry of Education, questionnaires were distributed to randomly selected students by using stratified random sampling method and they were asked to make their parents fill in the questionnaire forms. The school counselor gathered the completed questionnaires from the main teachers or counselors of these classes. The researcher got all the gathered forms from main school counselor.

Structural Equation Modeling (SEM) was used to test the hypothetic model. The significance of direct relations was examined by t tests and the bootstrap procedure was employed for evaluating the significance of indirect relations. In addition, descriptive statistics and correlations were computed among variables.

Results

Preliminary Analysis

As the maximum likelihood procedure, which was used to test hypothesized model assumes normality, the multivariate normality of the observed variables was examined (Bollen, 1989; as cited in Vogel, Wade et al., 2008). The result indicated that the multivariate data were not normal, $\chi^2(2, N = 656) = 1368.107, p < .001$. Therefore, Satorra-Bentler scaled chi-square (Satorra & Bentler, 2001) was reported in subsequent analyses.

Testing Model

As regards to testing mediation using SEM, Anderson and Gerbing (1988) suggested following a two-step procedure: (a) Conducting a confirmatory factor analysis to develop a measurement model with an acceptable fit to the data, and then (b) conducting a structural model to test the hypothesized relationships.

Measurement Model. The measurement model including social stigma, treatment fears, depression, anticipated utility and risks, attitudes toward therapy and intentions to seek help as latent variables was tested. A test of the measurement model resulted in an excellent fit to the data, scaled $\chi^2(98, N = 656) = 103.52, p = .033$ (AGFI = .97, GFI = .98; CFI = 1.00; RMSEA = .00 SRMR = .02). All of the measured variables significantly loaded on the latent variables (all $ps = .001$).

Structural Model. Firstly, hypothesized structural model (i.e., a partially mediated model) and then, an alternative structural model (i.e., a fully mediated model) by removing the direct paths from social stigma and treatment fears to intentions to seek counseling was tested. That is, we wanted to know whether all three mediators partially or fully mediated the relations between social stigma and treatment fears and intentions to seek counseling. Then a chi-square difference test was conducted to compare these two nested models to know which was

more appropriate.

When the partially mediated model was tested, it was seen that the paths between social stigma and anticipated risks ($t = 1.60, p > .05$), treatment fears and help seeking intention ($t = -0.57, p > .05$), anticipated risks and help seeking intention ($t = 1.34, p > .05$), depression and anticipated ($t = 1.69, p > .05$) and depression and attitudes toward help seeking ($t = 1.09, p > .05$) were not statistically significant. After deleting the non-significant paths from the model, the goodness of fit indexes were as follows: scaled $\chi^2(106, N = 656) = 140.07, p = .014$ (AGFI = .96, GFI = .97, CFI = 1.00, RMSEA = .02, SRMR = .03). All the variables explained 25 % of the variance in intentions to seek psychological help.

Next, this hypothesized partially mediated model was compared with the fully mediated model. The fully mediated model constrained to zero the direct paths from social stigma and treatment fears to intentions to seek counseling. The result of the fully mediated model, scaled $\chi^2(107, N = 656) = 146.50, p < .001$; (AGFI = .96, GFI = .97, CFI = .99; RMSEA = .02, SRMR = .03) also indicated a relatively good fit of the model to the data.

Then, compared the two nested models by testing the significance level of the chi-square differences were compared. The chi-square difference test between the hypothesized partially mediated model and the fully mediated model, $\chi^2(1, N = 656), 6.43, p < .05$, was significant. Therefore, the hypothesized partially mediated model was selected as the best fit to the data and was subsequently used in the bootstrap procedure. The results of the bootstrap analysis demonstrated that all the indirect effects were significant (i.e., all of the 95 % CI values did not include zero).

Discussion

The results of the study revealed a direct negative relationship between social stigma for receiving psychological help and help seeking intentions. According to this result, it is clear that individuals with higher social stigma perception are less likely to seek help. One could speculate from this finding that social stigma influence help seeking intention of Turkish adults directly. Furthermore, social stigma for receiving psychological help and help seeking intentions were found to be indirectly re-

lated through the anticipated utility and attitudes toward therapy. On the other hand, anticipated risks did not mediate the relationship between social stigma for receiving psychological help and help seeking intentions.

The results of the study demonstrated that there was no direct relationship between treatment fears and help seeking intentions; yet though the relationship was not statistically significant, the direction of the relationship was negative. Unwillingness of participants to get professional help at that time of their life can provide an explanation for this finding. Therefore, they may have not perceived help seeking as real. Moreover, anticipated utility, risks and attitudes toward therapy mediated the relationship between treatment fears and help seeking intentions. The results indicate that individuals with higher levels of treatment fears consistently anticipated greater risks and fewer benefits from seeking counseling. These anticipations were then associated with less positive attitudes toward seeking professional help, which were, in turn, associated with decreased intentions to seek counseling for psychological problems.

An interesting finding of this research was the role of anticipated risks and anticipated benefits in the prediction of help-seeking intentions. The results showed that both anticipated risks and anticipated benefits are indirectly related to willingness to seek counseling through attitudes, the anticipated benefits (though not anticipated risks) also directly predicted willingness to seek help. These findings indicated that anticipated benefits play more important role in people's help seeking intention when compared to anticipated risks.

Today, it is known that many of the people who suffer from psychological problems do not seek help. From the above line of reasoning, it can be said that informing society about the benefits of psychological help-seeking is useful for overcoming the barriers that decrease the likelihood of seeking help.

It could be speculated that the findings of this study revealed important information concerning the predictors of help seeking intentions of the adults who had never sought help in Turkey. Although, the variables that were examined in this research have never been searched directly, the low correlations between variables should be taken into consideration when interpreting the results. Further validations from the studies will be conducted in the future.